

BART VISSER & PETER DIJKSTRA

MUZIEKTEAMS

**PRAKTISCH HANDBOEK VOOR DE
MUZIEK IN JOUW KERK**

**BOEKENCENTRUM
UTRECHT**

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

Deze uitgave kwam tot stand in samenwerking met New Wine Nederland

NewWine

ISBN 978 90 239 5088 2
NUR 707

Ontwerp omslag: David Dijkstra
Vormgeving binnenwerk: Studio Anton Sinke,
www.antonsinke.nl

De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Nieuwe Bijbelvertaling, © Nederlands Bijbelgenootschap 2004, tenzij anders vermeld.

© 2017 Uitgeverij Boekencentrum, Utrecht
www.uitgeverijboekencentrum.nl

Alle rechten voorbehouden

INLEIDING

*Kom, laten wij jubelen voor de HEER,
juichen voor onze rots, onze redding.
Laten wij hem naderen met een loflied,
hem toejuichen met gezang. (Psalm 95:1-2)*

Dit boek gaat over muziek in de kerk. We hebben het geschreven voor een ieder die op de een of andere manier betrokken is bij een muziketeam: musici, zangers en band- en zangleiders. Ook als je in een muziek- of liturgiecommissie zit, krijg je in dit boek veel tools die je kunnen helpen bij je taak.

Muziek beweegt de harten van mensen. En ze maakt de tongen los. Vrijwel elke kerkganger heeft wel een eigen verhaal als het gaat over de combinatie van kerk, liturgie en muziek. Dat kan een mooi verhaal zijn over een lied waar je veel aan had in een moeilijke periode van je leven. Maar ook een verhaal over het lied dat gezongen werd bij je eigen doop of de doop van je kind of een andere geliefde. Maar natuurlijk zijn er ook ingewikkelde verhalen over muziek in de kerk. Er zijn muzikanten die zich niet gezien en gewaardeerd voelen door hun kerk. Sommigen vinden dat de kerk zich veel te druk maakt om de kwaliteit van haar zondagochtendprogramma, en zich veel meer zou moeten bezighouden met belangrijkere zaken, zoals sociale gerechtigheid. Er zijn mensen die al jaren proberen een muziketeam van de grond te krijgen, maar voor hun gevoel al die tijd al worden tegengewerkt. Maar denk ook eens aan die chronisch zieke vrouw van tweeënzestig, die vooral behoefte heeft aan verstillings, maar merkt dat de liturgie de laatste jaren steeds onrustiger of soms zelfs schreeuwerig wordt. Ze haakt vrijwel elke zondag af. En dan is daar die voorganger die de theologische inhoud van de eredienst en de identiteit van zijn gemeente in ere wil houden, maar tegelijk merkt dat er een groep tieners is die behoefte heeft aan modernere

vormen. Hoe kan hij ooit zijn hele gemeente ‘tevreden houden’?

Dit zijn allemaal bestaande verhalen van mensen die we de afgelopen jaren gesproken hebben. Uit deze situaties blijkt wel dat ons onderwerp niet alleen gaat over welke akkoorden er gespeeld moeten worden. Wie in de kerk met een muziketeam aan de slag gaat, krijgt vaak al snel te maken met frictie in een team, de theologische juistheid van een lied, pastorale uitdagingen, de praktische kant van roosters en bladmuziek, de (soms lastige) karakters van creatievelingen, geluidstechnische zaken et cetera, et cetera... Er komen veel zaken bij kijken, en we hebben geprobeerd zoveel mogelijk van deze onderwerpen te bespreken in dit boek. Dat hebben we gedaan met de volgende belangrijke zaken in ons achterhoofd:

MUZIEK IN DE KERK IS VEELKLEURIG

Alleen al binnen onze eigen landsgrenzen is er een bijzonder grote verscheidenheid aan muziekstijlen die ingezet worden in de kerkdienst. Honderd jaar geleden leken de erediensten van vrijwel elke protestantse kerk (ook van de verschillende denominaties) nog sterk op elkaar. In onze tijd is het naar eigen inzicht inzetten van (liturgische) elementen uit allerlei bronnen en achtergronden meer regel dan uitzondering. De liturgiewetenschapper Marcel Barnard introduceerde daarom de term ‘bricolage’: de liturgie wordt samengesteld uit elementen van verschillende culturen, stromingen en overtuigingen. Er ontstaan in steeds meer kerken muziketeams, er wordt gezongen uit meerdere bundels naast het *Liedboek*, zoals *Opwekkingsliederen* (Opw), *Liederen van Taizé*, *Sela*, *Hemelhoog* en *Psalmen voor Nu* (PvN). Mede door de opkomst van internet is er steeds meer kruisbestuiving tussen kerken. In dit boek gaan we niet uit van ‘one size fits all’, alsof één bepaalde stijl in elke situatie geschikt zou zijn. We willen je helpen ontdekken hoe je jouw kerk zo goed mogelijk kunt dienen. We richten ons hierbij wel op de kerken waar men met een muziketeam werkt of wil gaan werken.

ER IS AL VEEL GESCHREVEN OVER HET ONDERWERP

In de afgelopen jaren zijn er letterlijk honderden boeken geschreven over muziek en aanbidding. Bijna al die boeken richten zich op hetzelfde: de lezer laten begrijpen hoe de Bijbel tegen deze onderwerpen aankijkt. En hoewel de meeste auteurs dat op een bepaald moment wel proberen ‘praktisch’ te maken, is er slechts een

enkel boek te vinden dat de praktische vragen rondom muziek in de kerk systematisch beantwoordt. In dit boek hebben we daarom veel ruimte gemaakt voor deze praktische zaken.

HET ONDERWERP LIGT GEVOELIG

De liturgie kan al snel een onderwerp van (felle) discussie zijn. Hierop zijn veel factoren van invloed: iemands persoonlijke (muzikale) voorkeur, zijn cultuur, de rol van de traditie, maar ook demografische gegevens zoals leeftijd en opleidingsniveau. Discussies over muziek in de kerk zijn niet nieuw; de liturgie is in de kerkgeschiedenis al vaker een bron van spanning geweest, denk maar aan de introductie van het orgel. Dit instrument, waarvan de plek in de kerk momenteel soms met veel vuur wordt verdedigd, werd bij zijn introductie zelfs 'des duivels fluitenkast' genoemd. Het orgel werd door sommige hervormers gezien als 'een inventie van de vorst der duisternis' met 'verleidende sirenen stemmen' en het orgel stond 'gelijk met beelddienst en afgoderije'.¹ Discussies over muziek in de kerk worden al eeuwenlang gevoerd, en gaan vaak over hoe hard, hoe snel en hoe ritmisch er gezongen en gemusiceerd wordt. Al snel gaat het over het spanningsveld tussen oud en nieuw, tussen conservatief en progressief, klassiek en modern, orgel en drumstel. De discussie wordt niet zelden met veel emotie gevoerd. Dat is ook niet zo verwonderlijk, want geloof en geloofsbeleving raken je als persoon. De praktijk laat helaas zien dat deze discussie kan leiden tot scheiding, onenigheid en spanningen. En dat terwijl samenzang juist ook zo'n krachtig, samenbindend en geloof verrijkend onderdeel kan zijn van onze liturgie!

ER IS GROEIPOTENTIE

We zien in de praktijk dat er vaak veel winst te behalen valt in het functioneren en het aansturen van muziekteams in kerken. In dit boek helpen we je om nauwkeurig, weloverwogen en stapsgewijs aan de gang te gaan. We hebben geprobeerd dit te doen met de gevoeligheid van deze discussie in ons achterhoofd, maar wel met een duidelijke richting. We zijn ervan overtuigd, vanuit de Bijbel én de praktijk, dat muziek en samenzang in de kerk een grote toege-

---

¹ Evert Westra, *Uit Sions zalen. Een kerkmuzikale handreiking* (Baarn: Bosch & Keuning, 1966), 37.

voegde waarde hebben. We hopen en bidden dat dit boek je inspireert en handvatten geeft om concreet aan de slag te gaan. We zullen heel veel terreinen aanstippen. Niet elk punt is voor jou relevant, maar we zijn ervan overtuigd dat ieder van ons – ook wijzelf trouwens – zich kan blijven ontwikkelen. We denken dat dit boek je daarbij helpt.

OPBOUW VAN DIT BOEK

We starten dit boek met de waaromvraag. Alle praktische zaken omtrent muziek in de kerk komen hieruit voort. Over liturgie en muziek kunnen we globaal op vier verschillende niveaus praten:

- 1 *Het doel* – Dit is het antwoord op de waaromvraag. Bijvoorbeeld: waarom zingen we eigenlijk?
- 2 *De inhoud* – Hier gaat het om wat we doen. Wat zingen we met elkaar? Welk verhaal willen we met de liturgie vertellen?
- 3 *De stijl of vorm* – Meer concreet is de stijl of vorm waarin we iets doen. We weten het doel en de inhoud. Kiezen we voor een informele of een formele stijl? Brengen we de inhoud in een lied, met een gedicht of in een filmpje?
- 4 *De techniek* – Het meest concreet is de techniek. We weten nu het waarom, wat en hoe. Bij de techniek gaat het om het daadwerkelijke uitvoeren. Vragen die op dit niveau aan de orde komen zijn bijvoorbeeld: hoe snel spelen we een lied, hoe maakt de spreker contact met de zaal, enzovoorts.

Veel discussies spelen zich af op niveau 3 en 4; het drumstel is te hard of een lied is te snel (niveau 4); er worden te weinig Opwekkingsliederen gezongen (niveau 3). Misverstanden en onenigheid gaan ook vaak over dat soort dingen. Door het gesprek naar een hoger niveau te tillen lukt het vaak vanuit een gezamenlijk vertrekpunt naar een onderwerp te kijken. De waaromvraag helpt om de discussie te laten gaan om de inhoud (niveau 2) en het doel (niveau 1) van de liturgie. Waarom wil je dit lied? Waarom wil je die psalm? Waarom wil je vernieuwen? Maar dus ook: waarom zingen we in de kerk? Wat willen we ‘bereiken’ in de liturgie? Wat zou ons als kerk moeten kenmerken? Welk doel heeft God met ons als kerk? Wat is onze missie en visie? Als je elkaar, met alle onderlinge verschillen en (muzikale) voorkeuren, kunt vinden op dit niveau, dan is de kans dat je elkaar gaat vinden in de praktische uitwerking al een stuk groter. De waaromvraag is daarom de onvermijdelijke start van dit boek.

Na deze waaromvraag duiken we de praktijk in. We zullen het hebben over de vraag hoe je omgaat met vernieuwing binnen de kerk. Hoe pak je dat eigenlijk aan? Hoe stel je een stuurgroep samen? Hoe kom je aan muzikanten? Wat verwacht je van een drummer, of van een gitarist? Hoe bereid je een dienst voor? Wat doet een zangleider en is een zangleider eigenlijk wel echt nodig (tipje van de sluier: ja, die is wel echt nodig!)? En hoe ga je om met een sa-cherijnige bassist die vindt dat zijn versterker harder moet? Afijn, allerlei zaken die je gaat tegenkomen wanneer je met een muziekteam aan de gang gaat. Dit boek is daardoor echt een handboek. Zo'n boek dat je er af en toe bij pakt voor inspiratie, tips en trucs.

Door dit boek heen vind je allerlei adviezen van muzikanten, zangleiders en voorgangers uit de Nederlandse praktijk. We hebben hun gevraagd één advies te formuleren: de gouden tip! Voornamelijk in hoofdstuk 6 en 7 zul je deze tips tegenkomen.

We hopen dat dit boek tot zegen zal zijn en je helpt om de muziek in je kerk zorgvuldig en weloverwogen op te zetten en aan te sturen.

1 SAMENZANG: WAAROM?

Voordat ik (Peter) begon met mijn studie aan het conservatorium van Rotterdam, heb ik eerst een jaar psychologie gestudeerd in Utrecht (in de veronderstelling dat ik toch beter een écht vak kon gaan leren...). Een van de onderzoeken die tijdens de colleges werd behandeld ging over een groep apen in een kooi, en een banaan. We laten de ethische kant van dergelijke onderzoeken even achterwege, maar de inhoud van dit onderzoek ben ik nooit vergeten. Het onderzoek ging als volgt: de onderzoekers gooiden een banaan in een kooi met apen, en wanneer een van de apen de banaan pakte werd de hele groep nat gespoten. Nu heb ik me laten vertellen dat apen er echt een bijzonder grote hekel aan hebben om natgespoten worden. Ze leren het dus snel af om die banaan een volgende keer weer te pakken. Wanneer nu een aap uit deze groep wordt vervangen door een nieuwe aap, en er wordt weer een banaan in de kooi gegooid, zal de hele groep de nieuwe aap duidelijk maken dat die banaan vooral niet gepakt moet worden. Immers, de brand-slang staat al klaar... Nu komt het opvallende: wanneer de apen één voor één worden vervangen door nieuwe apen, zullen de apen elkaar blijven aanleren dat de banaan gevaarlijk is. Aan het eind van het onderzoek hebben we een groep apen in een kooi die elkaar nog steeds tegenhoudt de banaan te pakken, zonder dat ook maar één aap van deze groep ooit is natgespoten.

Nu zijn wij geen apen, maar ook wij hebben vaak de neiging dingen te doen zonder erbij na te denken waarom we ze doen. We hebben het nu eenmaal zo geleerd, en zo is het hoe het gaat. Het is onderdeel van ons systeem, en we doen die dingen zonder erbij na te denken wat nu eigenlijk het nut is. Bij muziek in de kerk kan dit ook ontstaan. We doen het al jaren zo, al eeuwen zelfs. En voordat we het weten doen we dingen 'omdat we ze nu eenmaal zo doen'. Dat geldt ook voor samenzang in de kerk. Waarom doen we dat eigenlijk? Waarom besteden we minimaal een derde van de kerkdienst aan samen zin-

gen? Hoe is dat voor jou? Geef eens antwoord op de volgende vragen:

- Waarom vind jij samenzang en muziek in de kerk belangrijk?
- Waarin verschilt samenzang van de prediking, en wat maakt beide uniek?
- Weet je nog een moment dat je dacht: Zo klopt het! Dit is wat samenzang moet zijn!

Wij (Bart en Peter) geven allebei regelmatig trainingen aan muziekteams in kerken. Aan het begin van zo'n training vragen we wel eens aan een muziekteam: 'Waarom zingen we in de kerk?' of 'Wat zou je missen als we niet meer zingen?' Op een groot wit papier mogen de deelnemers dan iets opschrijven. Een aantal reacties:

- Om God te eren en aanbidden.
- Muziek spreekt op een andere manier dan gesproken taal, het raakt directer aan je emoties.
- Muziek raakt de ziel.
- Muziek is een universele taal.
- Door te zingen leveren we zelf een actieve bijdrage aan de dienst.

Misschien heb je zelf nog weer een ander antwoord bedacht, want er zijn vele redenen te bedenken waarom we samen zingen. In dit hoofdstuk willen we stilstaan bij drie redenen. Een zingende gemeente is een gemeente in beweging. Samenzang beweegt ons naar elkaar, naar het Woord en naar het vaderhart van God.

WE BEWEGEN NAAR ELKAAR

Samen zingen in de kerk kan bijzonder samenbindend zijn. We willen dit verduidelijken aan de hand van een toch wel bijzondere situatie in de voetbalwereld. Vroeger op de basisschool waren er altijd twee kampen in de klas: je was óf voor Ajax, óf voor Feyenoord. Een andere optie was er niet echt (er was er maar één dapper genoeg om voor PSV te zijn...). Ook vandaag de dag zijn Ajax en Feyenoord het hele jaar door elkaars rivalen. Ze vechten voor de overwinning en staan tegenover elkaar. Eens in de twee jaar, bij een EK of een WK, gaat het anders; dan gaan de voetbalshirtjes uit en trekken Ajax-fans en Feyenoord-fans hetzelfde shirtje aan, in dezelfde kleur oranje (mits Nederland zich plaatst natuurlijk, maar dat is een gevoelig punt dat we nu maar even buiten beschouwing laten...). We staan als één man achter ons nationale team en we juichen voor dezelfde doelpunten. Wat gebeurt hier? Er wordt niet meer gefocust

op wat ons scheidt, maar op wat ons bindt. We zijn allemaal Nederlanders en dat verbindt ons. Er is een eenheid die de individuele verschillen overstijgt.

Ook wanneer we samen zingen kan een vergelijkbaar effect optreden. In het zingen richten we ons op wat ons bindt, op wat we gezamenlijk geloven. We bezingen het Woord van God, wat God doet, belooft, zegt en bovenal wie hij is. We geven een stem aan wat ons bij elkaar brengt als gelovigen, aan dat wat ons tot kerk maakt, het lichaam van Christus.

Dát we überhaupt één zijn, is eigenlijk behoorlijk bijzonder. Ga maar na: waar anders vind je mensen van alle leeftijden, uit alle uithoeken van de aarde, mensen die hebben gestudeerd en mensen die ongeletterd zijn, mensen met een goed gevulde beurs en mensen die krap bij kas zitten, alleenstaande ouders en complete families, jongens en meisjes, mannen en vrouwen; allemaal mensen met verschillende achtergronden die samen als met één stem zingen: 'Ik geloof in God de Vader'? Ondanks alle verschillen vinden zij elkaar in hun geloof. Waar anders vind je deze vreemde, nieuwe eenheid dan in de kerk? Samen zingen is een prachtige manier om ons gezamenlijke geloof ook tegelijkertijd met elkaar te belijden. Door samen te zingen vieren we onze eenheid.

Het samenbindende effect van samen zingen zie ik (Peter) ook tijdens avonden van Sela. Zowel mensen uit de pinksterkerken als uit de gereformeerde kerken zijn bij elkaar om samen te zingen voor God. Als Sela zoeken we in het liedschrijven naar overkoepelende waarheden die we, over de kerkmuren heen, samen kunnen zingen. Bij een lied als 'Doop' was dit een grote uitdaging, maar het is mooi om te zien dat dit lied zo breed is opgepakt en wordt gezongen bij zowel kinderdoop als volwassendoop.

En trouwens, die eenheid vormen we niet alleen met de mensen in dezelfde kerkzaal. Als lokale kerk zijn wij onderdeel van een veelkleurig en groter geheel. Als we samen zingen voegen we ons bij Gods kerk die wereldwijd hem bezingt. We voegen ons bij de gospelkoren in Afrika, bij de vervolgde kerk die fluisterend zingt om niet ontdekt te worden, en bij de uitbundige lofprijzing van Hillsong in Australië. Maar er is meer. We zingen mee met de schepping die Gods grootheid verkondigt (Ps. 93:3, 96:11-12, 98:8, Jes. 55:12). We zingen mee met de engelen rond Gods troon (Jes. 6, Op. 4:8). Als wij samen zingen, maken we deel uit van deze grootse symfonie die alleen God zelf overziet. We voegen ons in een eeuwenoude

traditie van zingende gelovigen, want de kerk is altijd al een zingende gemeenschap geweest (Kol. 3:16). Juist in onze individualistische maatschappij is het belangrijk elke keer te beseffen dat we onderdeel mogen zijn van dit grote, wereldwijde geheel van gelovigen en engelen (Heb. 12:22-24).

WE BEWEGEN NAAR HET WOORD

Kolosenzen 3:16 zegt: 'Laat Christus' woorden in al hun rijkdom in u wonen; onderricht en vermaan elkaar in alle wijsheid, zing met heel uw hart psalmen en hymnen voor God en liederen die de Geest u vol genade ingeeft.' Paulus draagt ons op om elkaar te onderwijzen. Hoe? Met psalmen, lofzangen en geestelijke liederen!

Samenzang is ook een manier van onderwijzen. Mijn vrouw en ik (Peter) hebben drie kinderen; Tim, Ben en Lize. Met de kinderen kwamen ook de kinder-cd's weer in huis. Oude tijden herleven, want Elly en Rikkert worden weer grijs gedraaid. Het is opvallend dat ik hele lappen tekst nog zo kan meezingen. De complete tekst van de Kauwgomballenboom kende ik nog uit mijn hoofd! 25 jaar geleden heeft die tekst zich in mijn brein genesteld, en nog steeds ken ik de tekst van voor tot achter. Heb je er wel eens bij stilgestaan hoeveel teksten je kent doordat ze op muziek zijn gezet? De volgorde van de bijbelboeken, hele psalmen, de Apostolische Geloofsbelijdenis: we kennen tientallen teksten uit ons hoofd doordat ze verwerkt zijn in een lied.

In Deuteronomium 31:19 geeft God de opdracht aan Mozes om een lied te schrijven dat het volk Israël helpt te onthouden wie hij is, en wat hij voor het volk gedaan heeft. Muziek wordt door God zelf gebruikt om het volk Israël te helpen gedenken, om te blijven onthouden. Psalm 78 (HSV) begint met: 'Een onderwijzing van Asaf', en wat volgt is een lied! We beseffen het niet zo vaak, maar ook onze kerkelijke samenzang heeft een grote didactische functie in ons leven.

Ik (Bart) spreek regelmatig in kerken. Ik preekte een keer uit Jesaja. Het was een bijzondere dienst. Na de dienst kwamen verschillende mensen – sommigen nog snotterend – naar mij toe. De preek had hen geraakt. Een jaar later kwam ik weer in die gemeente. Voor de dienst sprak ik het gemeentelid dat een jaar eerder met betraande ogen bij mij was gekomen. Hij zei (heel vriendelijk trouwens): 'O,

heb je hier al eens vaker gesproken? Dat kan ik mij eerlijk gezegd niet meer herinneren.' De waarheid is soms keihard. Preken gaan vaak het ene oor in, het andere uit (hopelijk met enige tijd ertussen). Liedteksten blijven hangen. Die kun je jaren later zo weer meezingen. Gezongen teksten nestelen zich in ons geheugen, en ons beeld van wie God is wordt zo voor een groot deel gevormd door de liederen die we over hem zingen.

Het is om deze reden nodig dat onze samenzang geworteld is in de christelijke theologie, een theologie die op haar beurt weer leidt tot lofprijzing. Patrick Nullens schrijft: 'Studie is pas compleet als kennis overgaat in lofprijzing, theologie in doxologie. Diepgaande kennis over God leidt tot een groeiende intimiteit met God.'¹ Zo zie je dat theologie en muziek in de kerk volledig verweven zijn met elkaar. Christelijke theologie voorziet ons van de bijbelse waarheden die we gebruiken om God mee te bezingen. Een goede preek leidt uiteindelijk tot lofprijzing, en goede samenzang draagt bij aan onze bijbelkennis. Het is dus belangrijk te bedenken wat we zingen. Klopt het eigenlijk wel wat we zingen? Dat geldt voor de individuele liederen (alhoewel je moet waken voor het analyseren van elke punt en komma), maar vooral ook voor het geheel. Kijk bijvoorbeeld eens naar het repertoire in je kerk. Komt er in het geheel van de liederen een evenwichtig en bijbels godsbeeld naar voren?

WE BEWEGEN NAAR HET VADERHART VAN GOD

Hierboven bespraken we dat muziek ons dichterbij het Woord brengt, en dichterbij elkaar. Maar er is nog een andere belangrijke reden te noemen: samen zingen beweegt ons naar het vaderhart van God. De God voor wie we zingen is niet een afstandelijke en onbeweeglijke God. Hij nodigt ons uit om niet 'alleen' voor hem te zingen, maar hem ook daadwerkelijk te ontmoeten, om zijn aanwezigheid te ervaren. Muziek en samenzang zijn een krachtig voertuig voor de interactie tussen God en zijn gemeente. Niet voor niets gebiedt de Bijbel – in de Bijbel is er een verbod voor beelden maar een gebod voor muziek² – ons op veel plekken om voor God te zingen (Ps. 33, Ps. 96, Ef. 5:19, etc.). Als we samen zingen ervaren

¹ Patrick Nullens en Raymond Volgers, *Tussen twee werelden: Een kennismaking met de christelijke theologie* (Almere: Coconut, 2010), 117.

² Marcel Barnard, 'Jubal, de fluit en de lier – orde scheppen in complexe muziekpraktijken?', in *Theologica Reformata* 58, no. 4 (december 2015), 394.

we welkom te zijn bij God. Het bijzondere is dat God die ontmoeting zelf wil en mogelijk maakt. Jezus heeft de weg naar de Vader geopend (Heb. 10:20) en door zijn Geest helpt hij ons telkens opnieuw de Vader te aanbidden (Fil. 3:3, het Griekse woord dat vertaald is met 'dienen' duidt op het aanbidden van God). In ons zingen en aanbidden zijn Vader, Zoon én Geest dus betrokken. De Geest leidt ons naar het vaderhart van God, de Zoon heeft de weg daar naartoe geopend. God nodigt ons uit in zijn dans. Dat leggen we even uit.

God is drie-in-één, drie personen die volledig in elkaar opgaan en elkaar liefhebben. Er is een eeuwige intimiteit tussen Vader, Zoon en Geest. Zij zijn ten diepste relationeel en volledig op de ander gericht. Vader, Zoon en Geest zetten elkaar telkens centraal. C.S. Lewis schrijft: 'In het christelijk geloof is God niet een statisch ding – zelfs niet een persoon – maar een dynamische, pulserende activiteit, een leven, welhaast een soort drama. Of met eerbied gezegd, bijna een soort dans.³ Die liefde van God is de reden en grond van ons bestaan. God maakte ons niet om maar wat gezelschap te hebben, Hij was niet eenzaam toen hij ons maakte. Hij wilde delen van zijn liefde en maken dat jij en ik daarvan konden genieten. Het gaat hier om een zelfopofferende liefde die constant het beste voor de ander zoekt. De schepping is als het ware een explosie van deze liefde. Wij zijn geschapen om onderdeel te worden van deze vreugde, om ons diep verbonden te weten met God. Ieder mens herkent deze behoefte aan erkenning, liefde en acceptatie. Die behoefte hebben we omdat we simpelweg zo zijn gemaakt; om met en voor God te leven. Wanneer we onderdeel worden van de liefdevolle omgang tussen Vader, Zoon en Geest vinden we de rust, bevestiging en vrede die we nodig hebben. Ten diepste kan deze behoefte aan liefde, acceptatie en erkenning alleen gestild worden bij God. Zoals God de Vader in Marcus 1:9 zijn liefde en bevestiging uitspreekt naar de Zoon en Jezus bekleed wordt met de heilige Geest, zo wil hij ook ons bekleden met de heilige Geest, bevestigen en de liefde geven die we nodig hebben. De Geest helpt ons om wat we verstandelijk over God weten ook te laten landen in ons hart. Vaak weten we als christen wel dat we geliefd zijn, maar een ontmoeting met God laat ons deze kennis

---

³ C.S. Lewis, *Onversneden Christendom* (Utrecht: Kok, 2013), 171. Zie bijvoorbeeld Joh. 8:49, of de eerste drie beden van het Onze Vader in Mat. 6:9-10. Zie voor een uitgebreide uitwerking van deze gedachte: G. van den Brink en C. van der Kooij, *Christelijke Dogmatiek* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2012), 91.

van het hoofd ook ervaren in ons hart. Muziek is een van de prachtige middelen die God gebruikt.⁴

God heeft een bijzondere relatie met muziek. Bij het scheppen van de aarde klonk muziek (Job 38:7), God jubelt over mensen (Sef. 3:17, het Hebreeuwse woord dat in de NBV vertaald is met jubelen kun je ook vertalen met zingen) en de Geest zingt in ons (Kol. 3:16). God is te groot om met ons verstand te bevatten. Alle woorden zijn niet genoeg om hem te beschrijven. Muziek kan gevoelens en ideeën 'verwoorden' op een manier die onze taal overstijgt. Muziek draagt zo bij aan een interactie tussen God en ons die het gesproken woord overstijgt. Door muziek en samenzang uiten wij onze liefde voor God, maar wil God ook zijn liefde voor ons doen blijken. Hij wil ons bevestigen, bemoedigen, troosten en als een Vader voor ons zijn. Door de samenzang en muziek heen ervaren we dat Gods Geest met onze geest getuigt dat we zonen en dochters van God zijn (Rom. 8:16). De Geest verbindt ons met het vaderhart van God en in die intieme ontmoeting laten we ons eigen hart vullen met de dingen die in Gods hart zijn. Van binnenuit worden we zo door de Geest vernieuwd om meer en meer op Jezus te gaan lijken.

Je denkt misschien: 'Dat klinkt nogal hoogdravend! Is dit dan niet gewoon wat muziek met je doet? Wat jullie Gods Geest noemen, is misschien wel gewoon de mooie muziek, de rustige sfeer, het mooie pianospel! Bij Marco Borsato krijg je immers ook kippenvel?' We hebben in dit boek niet de ruimte om hier uitgebreid op in te gaan. We willen er hier twee opmerkingen over maken. Allereerst kun je niet spreken van 'slechts' de muziek. Alle schoonheid in de wereld verwijst naar God als schepper. Dus ook in mooie muziek proeven we daadwerkelijk iets van God zelf, van zijn schoonheid. Die twee (muziek en God) moeten we dus niet te veel scheiden. Je zou zelfs kunnen zeggen dat het aan de kerk is om de schoonheid in deze wereld weer aan God toe te schrijven! Ten tweede: als we daadwerkelijk God ontmoeten en ruimte geven aan zijn Geest, dan verandert dat ons leven. Om te weten of het 'slechts' de muziek was, moet je dus niet kijken naar de zondag, maar naar de maandag. Een aanbeddende gemeente is niet (alleen) de gemeente die met volle overtuiging zingt, maar de gemeente die elkaar dient, Gods koninkrijk

---

⁴ Voor een uitgebreidere en toegankelijke beschrijving van deze dans van God, zie: Ronald Westerbeek, *Feest van het Koninkrijk* (Amsterdam: Buijten & Schipperheijn), 21-25.

bouwt en in het alledaagse leven Jezus wil volgen. Een aanbidde gemeente is een gemeente waarin de vrucht van de Geest zichtbaar wordt in het alledaagse gemeentelven. Er is (een groei in) liefde, vreugde, vrede, geduld, vriendelijkheid, goedheid, geloof, zachtmoedigheid en zelfbeheersing. Er is een (groeiend) verlangen om het koninkrijk van God zichtbaar te zien worden in de wereld om ons heen.

Dat brengt ons bij een andere vraag die we hier willen bespreken. Dat is een vraag die veel mensen ons stellen en waarmee we zelf ook geworsteld hebben. Deze vraag heeft alles te maken met deze samenhang tussen samenzang op zondag en het dagelijkse leven. Want is al die aandacht voor muziek en zang wel terecht? Moeten we onze tijd, ons geld, onze middelen niet juist besteden aan hen die het echt nodig hebben? Deze vraag komt in allerlei variaties telkens opnieuw naar voren. En hij is al eeuwen oud. De vraag werd zelfs aan Jezus gesteld:

Zes dagen voor Pesach ging Jezus naar Betanië, naar Lazarus die hij uit de dood had opgewekt. Daar hield men ter ere van hem een maaltijd; Marta bediende, en Lazarus was een van de mensen die met hem aanlagen. Maria nam een kruikje kostbare, zui-vere nardusolie, zalfde de voeten van Jezus en droogde ze af met haar haar. De geur van de olie trok door het hele huis. Judas Iskariot, een van de leerlingen, degene die hem zou uitleveren, vroeg: 'Waarom is die olie niet voor driehonderd denarie verkocht om het geld aan de armen te geven?' (Johannes 12:1-5)

Maria van Magdala zalft de voeten van Jezus met nardusolie. Het kruikje dat zij gebruikte bevatte waarschijnlijk een halve liter olie. Een halve liter – een dopper vol – van de meest kostbare parfum die toen verkrijgbaar was. Een jaarsalaris over de voeten (en het hoofd, Marc. 14:3-9) van Jezus. Judas en de andere omstanders stellen de vraag die wij ook vaak stellen: kon dat geld niet beter aan de armen worden besteed? Moeten we wel zoveel tijd, geld en andere middelen besteden aan muziek en aanbidding?

Het antwoord van Jezus – die meer dan wie ook oog had voor de zwakkeren in de maatschappij – is opvallend:

Maar Jezus zei: 'Laat haar, ze doet dit voor de dag van mijn begrafenis; de armen zijn immers altijd bij jullie, maar ik niet.'
(Johannes 12:7-8)

Jezus speelt de zorg voor de armen en het tonen van liefde aan hem – ook als dat veel kost – niet tegen elkaar uit. Door te zeggen 'de armen zijn immers altijd bij jullie', wijst hij erop dat we altijd kunnen en moeten geven aan de armen. Maar door te zeggen dat de kostbare daad van Maria goed is, bevestigt hij tegelijkertijd dat hij van ultieme waarde is en dat het goed is om daaraan uitdrukking te geven. Jezus houdt het zorgen voor de armen en het aanbidden van God bij elkaar. In het Koninkrijk van God zijn ze onlosmakelijk met elkaar verbonden. We zien dat door de hele Bijbel heen. Het is niet het een óf het ander, maar het een én het ander. De profeten in het Oude Testament roepen het volk telkens terug tot beide. Stop met feesten voor mij, vecht liever tegen onrecht (Am. 5:21) én doe niet alleen de goede dingen, maar laat je hart vurig voor mij branden (Jes. 29:13, Mat. 15:8). Gods vaderhart klopt voor de armen en misdeelden van deze maatschappij. Wanneer we veranderd worden door de ontmoeting met God, brengt dit een beweging voort waarin we Gods liefde ook weer uitdelen.

Bedenk dat de liefde binnen de Drie-eenheid een zelfopofferende liefde is. Wanneer wij delen in die liefde betekent dat automatisch dat we die liefde gaan uitdelen. Wanneer we onszelf aan God geven, geeft God ons weer aan die ander, om die te dienen. Die ander is diegene zonder geld, die eenzame oudere man, de onzekere tiener, maar ook die koppige drummer of dat klagende gemeentelid. Als we God aanbidden delen we in de opofferende liefde die zichtbaar wordt in hoe we ons opstellen ten opzichte van die ander. Ook die ander die zo anders denkt. Willen we die ook dienen? Ook ten koste van onze eigen belangen en voorkeuren? Aanbidding start niet als we het eerste akkoord aanslaan van het eerste nummer tijdens de eredienst. Aanbidding is het luisterende oor, de vraag die je stelt om de ander net wat beter te begrijpen. Het is dat ene compliment aan degene die de beamer bedient. Het is de gunnende houding als die andere zangeres een solo heeft, en jij niet. In deze 'kleine' praktische zaken wordt de goddelijke liefdesdans zichtbaar. In deze situaties wordt ons aanbiddende hart zichtbaar.